វិញ្ញាណទស្សនៈ

ដោយ

ភិក្ខុធម្មបាល ខៀវ_ជុំ

ចម្លងដោយ

ផ្ទះលេខ១៣៦អ៊ិ០ វិថីខេមរភូមិន្ទ រាជធានីភ្នំពេញ

គ.ស.១៩៦៧ ព.ស. ២៥១០

ភិក្ខុ ធម្មបាលោ ខៀវ ជុំ វត្តលង្កា

បណ្ណាកម្មឧទ្ទិស

សូមឧទ្ទិសនូវកុសលកម្មដ៏ពេញចិត្តនេះ ប្រគេនព្រះវិញ្ញាណនៃព្រះសពសម្តេចព្រះធម្មលិខិត ល្វី ឯម ជាអតីតចៅអធិការវត្តលង្កា ព្រះអង្គជាព្រះឧបជ្ឈាយ៍របស់ខ្ញុំសូមសម្តេច ទទួលនូវកុសល អំពីកូនសិស្សកម្សត់នេះ ហើយសូមសម្តេចមានភពថ្មីក្នុងបច្ចុប្បន្ននេះប្រកបដោយសេចក្តីសុខចម្រើនអស់កាលជានិរន្តរ៍ ។

<u>ខៀវ ជុំ</u>

អារម្ភកថា

ដោយខ្ញុំយល់ឃើញថា វិញ្ញាណជាធម្មជាតិសម្រាប់ទាក់ទងមួយ បុណ្យបាបជាប្រធាននៃបុណ្យបាប ជាអង្គធាតុធ្វើឱ្យបុណ្យនិងបាបមានគុណភាព និងទោសភាពខុស ប្រក្រតីជាពិសេសនាមធាតុសម្រេចឱ្យកើតជាបុណ្យជាបាបមានភាពលក្ខណៈប្លែកៗ គ្នា។ ហើយក្នុងទីបំផុតវិញ្ញាណនេះ ក៏ត្រូវបានទទួលឈ្មោះថា **"វិញ្ញាណអនិទស្សនៈ"** ក្នុងព្រះនិព្វានក្នុងបច្ឆិមជាតិ។ ដូចនេះ ទើបខ្ញុំសរសេរសៀវភៅនេះក្នុងបំណងចង់ឱ្យអ្នកគិតគូរអំពីរឿងវិញ្ញាណ ដែលជាធាតុសំខាន់ដើរតួក្នុងរឿងបុណ្យបាប និងក្នុងរឿងនិព្វានបានស្គាល់វិញ្ញាណតាមសេចក្តីពិតប្រាកដ ។

ក្នុងកាលណាមនុស្សយើង បានស្គាល់វិញ្ញាណច្បាស់លាស់ហើយក្នុងកាលនោះ កិច្ចការដែលខ្លួនត្រូវធ្វើក៏កាន់តែល្អប្រសើរឡើង ។ ចំណែកខាងបរលោកឬអនាគតជាតិឬ និព្វានដែលមនុស្សទាំងឡាយខ្លះ បានបោះបង់ចោលលែងនឹកនាទៅហើយនោះ គេទាំងឡាយក៏មុខជាមិនខានវិលមកគិតគូរជាថ្មីវិញទៀតឡើយ។ ខ្ញុំសូមរំលឹកអ្នកអានថា សៀវភៅនេះមានសេចក្តីជ្រាលជ្រៅបន្តិចហើយ ក្នុងពេលលើកសៀវភៅនេះអានម្តងៗ សូមអានឱ្យបានគ្រប់ពាក្យ សង្កេតរឿងក្នុងអត្ថបទមួយៗ ឱ្យបានល្អិតស្អន់ ចាំរឿងទាំងអស់ឱ្យបានល្អទើបអាចយល់បាន ។

សៀវភៅនេះខ្ញុំឱ្យឈ្មោះថា **"វិញ្ញាណទស្សនៈ"** ដែលកាលអំពីមុននោះ (**កាលបោះពុម្ពនិព្វានទស្សនៈ**) ខ្ញុំបានឱ្យដំណឹងក្នុងអារម្ភបទថានឹងបោះពុម្ពសៀវភៅនោះម្តងទៀតជាលើកទី២ ដោយមានបន្ថែមអត្ថបទទាំងឡាយមកទៀត ឬនឹងបោះពុម្ពនិព្វានទស្សនៈភាគទី២ ឥឡូវនេះហេតុដូចម្តេចបានជាខ្ញុំមិនឱ្យសៀវភៅនេះឈ្មោះនិព្វានទស្សនៈ ភាគទី២ ឬនិព្វានទស្សនៈពិស្តារ? ព្រោះខ្ញុំមានយោបល់ថា អត្ថបទក្នុងសៀវភៅនេះ មាននិយាយអំពីរឿងនិព្វានត្រឹមបន្តិចបន្តួច តែមាននិយាយអំពីរឿងវិញ្ញាណ ដែលដើរតួជាសំខាន់ក្នុងការងារសម្រាប់លោកិយនិងការងារសម្រាប់លោកុត្តរជាច្រើន ទើបខ្ញុំឱ្យឈ្មោះថា **"វិញ្ញាណទស្សនៈ"** វិញ ។

អ្នកអានទាំងឡាយ សូមកត់សំគាល់នូវសៀវភៅទាំងពីរ គឺនិព្វានទស្សនៈ និង

វិញ្ញាណទស្សនៈនេះថាជាសៀវភៅតែមួយ ត្រូវរៀន ត្រូវអានជាមួយគ្នា ឬថាជាសៀវភៅមានរឿងដូចគ្នា តែមានឈ្មោះពីរដើម្បីគ្រាន់ជាកិច្ចទាញអារម្មណ៍ ឬផ្លាស់អារម្មណ៍របស់អ្នកអានក្នុងពេលបានឃើញឈ្មោះប៉ុណ្ណោះ ។

ក្នុងទីបំផុតនេះ ខ្ញុំសូមឧទ្ទិសនិពន្ធកុសលដែលកើតឡើងដោយចេតនាបរិសុទ្ធនេះ ជូនចំពោះពុទ្ធបរិស័ទទាំងអស់ សូមទទួលយកនូវចំណែកបុណ្យនេះ ហើយសូមឱ្យបានសម្រេចនូវសេចក្ដីសុខ ចម្រើនតាម សេចក្ដីប្រាថ្នារៀងៗខ្លួន ។ ជាពិសេសសូមឧទ្ទិសថ្វាយចំពោះសម្ដេចព្រះមហាក្សត្រិយានី សម្ដេចព្រះប្រមុខរដ្ឋ សូមកម្លាំងនៃកុសលនេះជួយទ្រទ្រង់ព្រះអង្គឱ្យបានសម្រេចនូវសេចក្ដីបរមសុខ មានព្រះទីឃាយុយឺនយូរអស់រយនៃវស្សា ដើម្បីបានជាទីជម្រកនៃប្រជាជាតិអស់កាលយូរអង្វែងទៅ ។

សូមអ្នកអានជាមិត្តនិងជាអមិត្តទាំងឡាយរបស់ខ្ញុំ បានសម្រេចនូវជ័យជំនះលើសេចក្ដីងងឹត លើកិលេសតណ្ហា ទាំងអស់កុំបីអាក់ខានឡើយ ។

ភ្នំពេញ ថ្ងៃទី ២៥ ខែមករា
ព.ស. ២៥០៩
គ.ស. ១៩៦៧

ភិក្ខុធម្មបាលោ
ខៀវ-ជុំ
វត្តលង្កា
សង្កាត់លេខ ៦

★ ★ ★

វិញ្ញាណគឺជាអ្វី?

ដើម្បីដឹងថាអ្វីជាវិញ្ញាណ យើងត្រូវសិក្សាអំពីបដិច្ចសមុប្បាទ ។ ប៉ុន្តែការសិក្សាអំពីបដិច្ចសមុប្បាទ តាមលំដាប់នៃមេសូត្រមុនសិក្សាអំពីវិញ្ញាណ ជាការនាំឱ្យលំបាកចូលចិត្តណាស់។ ដូច្នេះយើងត្រូវសិក្សាអំពីរឿងវិញ្ញាណជាមុន ហើយទើបសិក្សាអំពីបដិច្ចសមុប្បាទតាមលំដាប់នៃមេសូត្រជាក្រោយ ព្រោះវិញ្ញាណដើរជាតួឯកក្នុងបដិ-ច្ចសមុប្បាទ។ តែការសិក្សាអំពីរឿងវិញ្ញាណឱ្យបានចូលចិត្តងាយតាមសេចក្តីដៅនៃពុទ្ធសាសនានោះ ការចាំបាច់ត្រូវសិក្សាអំពីសេចក្តីដៅនៃពាក្យថា ធម្មជាតិនិងរឿងនៃព្រះអាទិទេពផង ព្រោះរឿងទាំងពីរនេះមានលក្ខណៈស្រដៀងៗគ្នា នឹងរឿងវិញ្ញាណក្នុងពុទ្ធសាសនា កាលណាបានចូលចិត្តរឿងទាំងពីរនេះក៏និងបានចូលចិត្តរឿងវិញ្ញាណក្នុងពុទ្ធសាសនាយ៉ាងជ្រៅជ្រះ ហើយងាយបំផុតផង ។

កាលណានិយាយដល់វិញ្ញាណ ជនទូទៅច្រើនឹកឃើញដល់ភាពនៃខ្មោចបីសាចដែលអាចមកសម្តែងខ្លួនឱ្យមនុស្សឃើញបាន ដូចជាគេធ្លាប់និយាយថា ព្រលឹង(វិញ្ញាណ) របស់បុគ្គលស្លាប់ទៅ មកសម្តែងរូបឱ្យកូនចៅរបស់ខ្លួនឃើញ ឬវិញ្ញាណរបស់អ្នកស្លាប់មកដើរក្នុងផ្ទះ បានឮសូរដូចមនុស្សដើរ ខ្លះក៏និយាយថា មកធ្វើសំឡេងប្លែកៗឱ្យកូនចៅឮ ឬជូនកាលក៏មកបញ្ចូលចិត្តកូនចៅ ដែលកំពុងដេកលក់ឱ្យយល់សប្តិឃើញរឿងផ្សេងៗ ដូច្នេះជាដើម។ តែតាមសេចក្តីពិតបើខ្មោចដែលយើងបានឃើញរូបឬដែលបានឮសំឡេងនោះមានមែននោះក៏មិនមែនជាវិញ្ញាណទេ តែជាជីវិតប្រភេទមួយផ្សេងទៀត នៅក្នុងពួកឧបបាតិកកំណើត ដែលជាជីវិតកើតស្រេចហើយ ពោលគឺមនុស្សនោះស្លាប់ហើយទៅកើតជាខ្មោច រូបរាងរបស់ខ្មោចនោះ ជាវត្ថុធាតុដែលកើតឡើងចាកការបណ្តាលនៃវិញ្ញាណរបស់មនុស្សស្លាប់ ចំណែកវិញ្ញាណសុទ្ធៗ មែនៗ នោះយើងមើលពុំឃើញឡើយ ។

វិញ្ញាណតាមសេចក្តីដៅរបស់ពុទ្ធសាសនា ទោះជាដោយកលវិធីណាៗក៏ដោយវិញ្ញាណនឹងមកប្រាកដឱ្យយើងឃើញដោយភ្នែកពុំបានទេ។ តាមមតិពុទ្ធសាសនាវិញ្ញាណគឺជាថាមពល ឬជាអំណាចមួយបែបដែលមាននៅក្នុងជីវិតគ្រប់ប្រភេទ។ ពុទ្ធសាសនាបាននិយាយថា ជីវិតរបស់មនុស្សយើងប្រកបដោយធាតុ៦គឺ ដី ទឹក ភ្លើង

ខ្យល់ អាកាសនិង វិញ្ញាណ។ វិញ្ញាណជាធាតុមួយបែបទៀតក្រៅអំពីធាតុទាំង៤និង អាកាសធាតុ។ វិញ្ញាណជានាមធម៌ មេត្តាគិតឱ្យចូលចិត្តពាក្យថា "**ធាតុ**" ធាតុពុទ្ធសាសនាដៅដល់ថាមពលផងដែរ។ ចូរសង្កេតថា កំដៅទូទៅក្នុងពិភពលោកក៏ហៅថាធាតុ។ អាកាសគឺទីវាលទទេក៏ហៅថាធាតុ។ ពាក្យថា "**ធាតុ**" ពុទ្ធសាសនាដៅដល់របស់ដែលមាននៅដោយធម្មតា ដោយមិនមានអ្នកណាសាង មិនមានអ្នកណាជាម្ចាស់ ទោះជាវត្ថុឬជាថាមពលក៏ហៅថាធាតុដូចគ្នា ពាក្យថា "**នាមធម៌**" សំដៅយករបស់ដែលមិនអាចនឹងសម្ផស្ស (**ចាប់ពាល់**) បានដោយប្រាសាទទាំង៥ នាមធម៌គឺវិញ្ញាណនេះមាននៅរាល់ៗកោសិកាជីវិត ជាបច្ច័យសំខាន់ក្នុងការធ្វើឱ្យកើតព្រឹត្តិកម្មផ្សេងៗរបស់កោសិកា (**ខ្សែជីវិត**) សឹងមានន័យមានរបៀបគ្រប់គ្រង ធ្វើឱ្យកិច្ចការនៃកោសិកា មានដំណើរប្រព្រឹត្តទៅយ៉ាងមានរបៀបរៀបរយ ធ្វើឱ្យកោសិកាទ្រទ្រង់នូវជីវិតបាន ចម្រើនធំធាត់បានធម្មធាតុនេះហើយដែលពុទ្ធាសាសនាហៅថា "**វិញ្ញាណ**"។

ដើម្បីឱ្យអ្នកអានបានចូលចិត្តកាន់តែច្បាស់អំពីរឿងវិញ្ញាណ ក្នុងពុទ្ធសាសនា ខ្ញុំសូមឱ្យអ្នកអានសិក្សារឿងនេះ ចាកសេចក្តីពិតដូចតទៅនេះ ÷

កាលណាយើងសម្លឹងមើលជីវិតរបស់យើង របស់បុគ្គលដទៃៗរហូតដល់របស់សត្វ និងរបស់ពីជៈ[1] ទាំងឡាយយើងនឹងបានជួប្រទះនូវសេចក្តីពិតមួយថាចំណែកផ្សេងៗ ដែលបានរួមគ្នាជាអង្គាវយវៈនៃជីវិតនោះៗ របស់មួយៗ ក៏បានកើតមកដោយមានន័យ មានសេចក្តីដៅទាំងអស់។ សក់កើតមកសម្រាប់ធ្វើអ្វី? រោមកើតមកសម្រាប់ធ្វើអ្វី? ក្រចកកើតមកសម្រាប់ធ្វើអ្វី? ។ល។ សំនួរនេះអ្នកសរីរសាស្ត្រអាចឆ្លើយបានយ៉ាងច្បាស់លាស់ជាមិនខាន។ បើសរុបសេចក្តីទៅ ក៏អាចឱ្យឃើញបានថារបស់មួយៗកើតមកដើម្បីប្រយោជន៍អ្វីមួយ ហើយមិនចំពោះតែជីវិតរបស់មនុស្សប៉ុណ្ណោះទេ ចំណែកផ្សេងៗនៃសត្វនៃពូជក៏កើតឡើង ក្នុងមានបំណង មានន័យមួយៗដូចគ្នា ។ ទីបំផុតសូម្បីតែចំណែកប្រកបចូលក្នុងកោសិកាក៏កើតឡើងមានន័យ មានសេចក្តីដៅទាំងអស់គឺកាលណាបើយើងបានសរុបសេចក្តីពិតនេះហើយធ្វើ ការស្រាវជ្រាវ វែកញែកជាថ្មីទៀតនោះយើងក៏អាចបញ្ជាក់ដោយ សេចក្តីក្លាហានបានថាជីវិតទាំងឡាយកើតឡើងយ៉ាងមានន័យជាប្រាកដ ។

[1] ពីជៈ ធ្លាប់ប្រើមកជាពូជ បានដល់រុក្ខជាតិគ្រប់ប្រភេទ ។

កាលណាយើងដឹងថា ជីវិតកើតឡើងយ៉ាងមានន័យដូចនេះ យើងក៏អាចដឹងបានទៀតថា អំណាចដែលសាងជីវិតនេះ ត្រូវជាអំណាចមួយដែលមានចេតនា ហើយត្រូវ ជាអំណាចដែលមានរបៀបរៀបរយជាទីបំផុតព្រោះចំណែកផ្សេងៗរបស់រូបកាយដែលកើតឡើងរួមគ្នាជាជីវិតមួយៗនោះមានច្បាប់ឃុំគ្រងរក្សាយ៉ាងល្អឥតខ្ចោះ ប្រកបដោយរបៀបយ៉ាងប្រសើរមិនងាយអ្នកណានឹងធ្វើតាមកើត។ ពិតជាងនេះទៅទៀតនោះ គឺជីវិតថ្លៃថ្នូរ ដូចយ៉ាងជីវិតមនុស្ស ជីវិតនេះមានសេចក្តីប្រណិតជាទីបំផុត មានអាថ៌កំបាំងយ៉ាងច្រើនបំផុត ។ យើងក៏រៀនដឹងទៀតថា អំណាចដែលសាងជីវិតនោះត្រូវជាអំណាចមានសេចក្តីប្រណីតជាទីបំផុត មានបញ្ញាអាថ៌កំបាំងយ៉ាងច្រើនបំផុតទើបសាងជីវិតនេះបាន ដូចជាជាងសំណង់ដែលមានថ្វីដៃយ៉ាងប្រណីត មានបច្ចេកទេសយ៉ាងល្អ បានធ្វើឱ្យសំណង់របស់ខ្លួនបានល្អដូច្នោះដែរ ។

ព្រោះហេតុថាជីវិតមានការប្រែប្រួលរាល់ខណៈ តែការប្រែប្រួលនោះក៏ជាការប្រែប្រួលដើម្បីរក្សាទុកនូវបែបបទរបស់ជីវិត គឺរក្សាទុកឱ្យបានគង់ទ្រង់ឬឱ្យបានមាំមួនដូចរូបកាយមនុស្សយើង មានការប្រែប្រួលរាល់ខណៈចាប់អំពីផ្តើមកើតរហូតដល់ស្លាប់។ បើយើងសង្កេតមើលឱ្យជ្រៅដល់ការប្រែប្រួលខាងក្នុងរបស់កោសិកា យើងនឹងដឹងថា អំណាចមួយដែលឃុំគ្រងការប្រែប្រួលនោះ ជាអំណាចមានសេចក្តីខ្លាំងពូកែពិតៗ ព្រោះវាព្យាយាមរក្សាទុកនូវបែបបទរបស់ជីវិតឱ្យនៅក្នុងលក្ខណៈនោះៗបានមាំមួនបំផុត ដូចជាមនុស្សយើង សូម្បីរូបកាយប្រែប្រួលរហូតដល់ទៅចាំមិនបានស្គាល់មិនជាក់ តែរូបជាលក្ខណៈនៃភាពជាមនុស្ស ត្រូវគង់នៅជាមនុស្សដូចដើមជាដរាបមិនក្លាយជាសត្វឬទៅជាអ្វីដទៃបានទេ ។ ដូច្នេះទើបយើងដឹងថា អំណាចដែលសាងជីវិតនេះ ត្រូវជាអំណាចមួយដែលខ្លាំងពូកែហើយរឹងប៉ឹងជាទីបំផុត ។

សេចក្តីពិតរបស់ជីវិតមានមកយ៉ាងនេះឯង ដោយអាស្រ័យសេចក្តីពិតនេះ ធ្វើឱ្យយើងរឹតតែចូលចិត្តថា អំណាចដែលសាងជីវិតនោះមានប្រាកដ អ្នកណានឹងបដិសេធថា អំណាចនេះមិនមានពុំបានជាដាច់ខាត ហើយយើងអាចបញ្ជាក់ទៀតថាអំណាចនេះត្រូវជានាមធម៌ ព្រោះយើងមើលនឹងភ្នែកពុំឃើញចាប់ដោយដៃពុំបានឡើយ។ អំណាចនេះជនក្នុងលទ្ធិខ្លះដៅទៅលើ "**ធម្មជាតិ**" ជនក្នុងលទ្ធិខ្លះថាទៅលើ "**អាទិទេព**" តែខាងពុទ្ធសាសនាថាទៅលើ "**វិញ្ញាណ**" ។ តទៅយើងនឹងវិនិច្ឆ័យថាតើ

មតិទាំងអស់នេះ មតិណាខុសមតិណាត្រូវ? ឬជាសេចក្ដីដៅចំពោះអំណាចនោះនៃពុទ្ធសាសនាទៅលើវិញ្ញាណជាសេចក្ដីដៅត្រូវពិតឬមិនពិត ?

បឋមកំណើតនៃមនុស្សគឺជាចំណុចតូចមួយ សម្លឹងមើលដោយភ្នែកទទេស្ទើរតែពុំឃើញ ចំណុចតូចនេះ ខាងពេទ្យហៅថា "**ហ្សីគុត៍**" (zygote) ឬ "**ហ្វេទីលើហ្សេដ៍អេគត៍**" (fortilized egg) គឺជាដំណក់ពពុះដែលផ្សំលាយ ដោយអសុចិនៃបុរស ហើយកំពុងរីកចម្រើនទៅជារូបមនុស្សតាមលំដាប់។ ចំណែកពុទ្ធសាសនាហៅថា "**កលលៈ**" កលលគឺជារូបធាតុដែលមានជីវិតរីកចម្រើនឡើង ដោយអាហារដែលម្ដាយបរិភោគ ។ អាហារក្នុងទីនេះសំដៅយកលោហិតរបស់ម្ដាយដូចគ្នានឹង ដើមឈើដែលដុះចេញអំពីគ្រាប់ ហើយរីកចម្រើនឡើងដោយអាហារដែលវាស្រូបចូលទៅតាមឫសរបស់វានោះដែរ។ មានបញ្ហាចោទឡើងថា ខាងពុទ្ធសាសនា ព្រមទទួលស្គាល់ថានៅខាងក្នុងកលលៈនេះ មានវិញ្ញាណមកចាប់បដិសន្ធិហើយឬនៅឡើយទេ? បញ្ហានេះជាបញ្ហាសំខាន់បំផុត បើយើងចូលចិត្តបញ្ហានេះ យើងក៏អាចនឹងចូលចិត្តសេចក្ដីដៅនៃវិញ្ញាណ តាមល័ខពុទ្ធសាសនាយ៉ាងជ្រៅជ្រះ នឹងយ៉ាងត្រឹមត្រូវតាមសេចក្ដីពិត រហូតដល់រឿងអាថ៌កំបាំងផ្សេងៗ ដែលជាប់ទាក់ទងជាមួយវិញ្ញាណក៏អាចចូលចិត្តបានពុំខានឡើយ ។

★ ★ ★

វិញ្ញាណក្នុងបឋមបដិសន្ធិ

ជីវិតកាលទើបនឹងកើតថ្មីៗ សឹងនៅជាកលលៈនោះមានវិញ្ញាណមកបដិសន្ធិហើយឬនៅ? ចំពោះបញ្ហានេះព្រះពុទ្ធអង្គទ្រង់ត្រាស់សម្ដែងជាមួយអានន្ទថា?

អានន្ទ! យើងបាននិយាយហើយថា :

"វិញ្ញាណជាបច្ច័យឱ្យកើតនាមរូប" សេចក្ដីនេះអ្នកយល់យ៉ាងណា?

អានន្ទ! ប្រសិនណាបើវិញ្ញាណ មិនចូលកាន់ផ្ទៃម្ដាយ ទារកនឹងកើតក្នុងផ្ទៃបានឬទេ ? សូមសង្កេតថា តាមពុទ្ធភាសិតនេះសម្ដែងថា វិញ្ញាណដែលធ្វើឱ្យទារកកើតនោះ មិនបានបែកចេញមកអំពីវិញ្ញាណរបស់មាតាបិតាតាមផ្លូវនៃអវយវៈផ្សំពន្ធ័នឹងដំណក់ស៊ុត ដែលពេទ្យហៅថា (geem cell ទេ) **"មិនបានទេ ព្រះករុណាម្ចាស់ខ្ញុំ"** (ព្រះអានន្ទទូលតប) បើវិញ្ញាណចូលកាន់ផ្ទៃម្ដាយហើយ ត្រឡប់ចេញទៅវិញ តើនាមរូបកើតបានឬទេ ?

(បើវិញ្ញាណមកបដិសន្ធិក្នុងផ្ទៃម្ដាយហើយ ត្រឡប់ចុតិទៅវិញតើទារកនឹងកើតក្នុងផ្ទៃម្ដាយបានឬទេ ?)

"មិនបានទេ ព្រះករុណាម្ចាសខ្ញុំ" (ព្រះអានន្ទទូលតប)

អានន្ទ! បើវិញ្ញាណចុតិទៅវិញ ក្នុងរវាងដែលទារកស្ត្រីឬបុរសនៅតូចៗ តើនាមរូបនឹងរីកចម្រើនបានឬទេ? (គឺទៅជាមនុស្សមានវ័យចាស់បានឬទេ ?)

"មិនបានទេ ព្រះករុណាម្ចាស់ខ្ញុំ" (ព្រះអានន្ទទូលតប)

"អានន្ទ! ព្រោះហេតុនេះឯង វិញ្ញាណទើបបានឈ្មោះថាជាហេតុ, ជានិទាន, ជាសមុទ័យ, ជាបច្ច័យរបស់នាមរូប"

មហានិទានសូត្រ ទី.មហា-

សេចក្ដីក្នុងព្រះសូត្រនេះ ខ្ញុំបានព្យាយាមប្រែឱ្យត្រូវតាមសេចក្ដីដៅដើមនៃគម្ពីរផងនៃពាក្យអធិប្បាយក្នុងអត្ថកថាដែលបានបកប្រែតៗ គ្នាមកផង មើលពាក្យប្រែរបស់សាស្ត្រាចារ្យ **រិសដេវិដស៍** ដែលគេនិយាយថាជាបុគ្គលម្នាក់ ចេះប្រែបាលីទៅជាភាសាអង់គ្លេសបានល្អផង ព្រោះពាក្យក្នុងឃ្លានេះមានសេចក្ដីសំខាន់ ក្នុងការបញ្ជាក់ឱ្យឃើញនូវសេចក្ដីដៅឬនូវន័យរបស់វិញ្ញាណបានយ៉ាងល្អបំផុត ។